

Nr 48.

Ankom till riksdagens kansli den 18 maj 1945 kl. 9 fm.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av arbetstidslagen för detaljhandeln den 18 juli 1942 (nr 652), m. m.

Genom en den 2 mars 1945 dagtecknad proposition, nr 160, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

1) Lag

om fortsatt giltighet av arbetstidslagen för detaljhandeln den 18 juli 1942 (nr 652).

Härigenom förordnas, att arbetstidslagen för detaljhandeln den 18 juli 1942, vilken gäller till och med den 31 december 1945, skall äga fortsatt giltighet efter sistnämnda dag; dock att, från och med den 1 januari 1946, 10 § i lagen skall hava ändrad lydelse på sätt nedan anges.

10 §.

Arbetsgivare bör anskaffa och å arbetsstället eller annan plats, som av arbetsrådet godkännes, förvara övertidsjournal, upprättad enligt formulär, som fastställles av arbetsrådet.

Har övertid — — — avbryta arbetstiden.

Arbetsstagare äge — — — honom rör.

Beslut av arbetsrådet enligt 6 eller 7 § skall biläggas journal eller annan handling, däri anteckning enligt andra stycket skall göras, och skall journalen eller handlingen jämte bilagda beslut förvaras å plats, som i första stycket avses, under minst tre år, räknat beträffande journalen eller handlingen från den tid, då sista anteckningen gjordes däri, och beträffande beslutet från detsamma datum.

2) Lag

angående ändrad lydelse av 1 § andra stycket j) lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning.

Härigenom förordnas, att 1 § andra stycket j) lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning skall från och med den 1 januari 1946¹ hava ändrad lydelse på sätt nedan angives.

1 §.

 Från lagens tillämpning undantagas:

 j) arbete, varå arbetstidslagen för detaljhandeln äger tillämpning,

Till utskottet har i ärendet inkommit en skrivelse från centralstyrelsen för Sveriges farmaceutförbund. Innehållet i skrivelsen återgives nedan.

Arbetstidslag för detaljhandeln antogs första gången år 1939 på grundval av ett av den s. k. arbetstidsutredningen angående affärs- och kontorsanställda avgivet förslag. Den första lagen, som gällde i tre år, efterträdades av den nuvarande arbetstidslagen för detaljhandeln. Förslag till sistnämnda lag, vilket grundade sig på en av särskilda sakkunniga verkställd utredning, framlades genom proposition nr 349 för 1942 års riksdag, som antog förslaget i oförändrad form. Jämväl sistnämnda lag erhöll tre års giltighetstid. Denna tid utgår den 31 december 1945.

Med hänsyn härtill ha statsmakterna att innevarande år taga ställning till frågan om förlängning av giltigheten av lagen och om eventuella ändringar i densamma.

Kungl. Maj:t har genom skrivelse den 22 september 1944 uppdragit åt arbetsrådet att, efter inhämtande av yttranden från de myndigheter och sammanslutningar, vilkas hörande arbetsrådet funne lämpligt, verkställa utredning om och i vad mån ändringar vore erforderliga i nämnda arbetstidslag samt till Kungl. Maj:t inkomma med berörda utredning jämte det förslag, vartill densamma kunde föranleda.

I anledning härav har arbetsrådet berett riksförsäkringsanstalten och nedan nämnda organisationer tillfälle att till rådet inkomma med de erinringar, vartill bestämmelserna i gällande arbetstidslag för detaljhandeln givit anledning, nämligen svenska arbetsgivareföreningen, handelsn arbetsgivareorganisation, Sveriges köpmannaförbund, kooperativa förbundet, svenska frisörföreningen, Sveriges konditorförening, systembolagens arbetsgivareförening,

¹ Jfr SFS 1942: 653.

landsorganisationen i Sverige, svenska handelsarbetareförbundet, svenska livsmedelsarbetareförbundet, svenska frisörarbetareförbundet, svenska kommunalarbetareförbundet, tjänstemännens centralorganisation och svenska bokhandelsmedhjälpareföreningen. Yttranden ha inkommit från riksförsäkringsanstalten och samtliga nämnda organisationer.

Arbetsrådet har därefter med skrivelse den 8 november 1944 redovisat det av Kungl. Maj:t åt rådet lämnade uppdraget.

För innehållet i yttrandena och arbetsrådets framställning redogöres å s. 4, 5, 7 och 8 i propositionen. Utskottet får i dessa hänseenden hänvisa till propositionen.

Föredraganden, statsrådet Erlander, har anfört:

»Den i ärendet förebragta utredningen giver vid handen att arbetstidslagen för detaljhandeln, så som den nu är utformad, i stort sett väl fyller sitt syfte. Det torde därför vara skäl att, i överensstämmelse med därom från åtskilliga håll framställda önskemål, nu förläna lagen definitiv karaktär.

Vissa av de av arbetsrådet hörda organisationerna ha yrkat, att jämkningsar i olika avseenden måtte vidtagas i de i lagen ingående särskilda bestämmelserna. Yrkandena, vilka i allmänhet avsett allenast mindre betydelsefulla ämnen, ha av arbetsrådet biträtts endast i två fall. Det ena av dessa avser den i 10 § givna bestämmelsen därom, att platsen för förvaring av övertidsjournal m. fl. handlingar städse skall vara arbetsstället. På de grunder som av arbetsrådet härutinnan anförts torde denna föreskrift böra uppmjukas så att förvaringen må äga rum på annan plats än arbetsstället, om arbetsrådet lämnar sitt medgivande därtill.

Tillräcklig anledning synes däremot icke föreligga för bifall till det andra av arbetsrådet biträdda yrkandet. Detta senare yrkande är av huvudsakligen formell natur och innebär, att ur den paragraf som anger lagens tillämpningsområde skulle uteslutas den i paragrafen vid sidan av begreppet frisersalong begagnade termen rakstuga. Någon olägenhet synes icke följa av att sistnämnda beteckning, om ock numera något föråldrad, får kvarstå i lagen. De i yttrandena i övrigt framkomna ändringsförslagen synas icke böra nu föranleda någon åtgärd.

Då sålunda endast en obetydlig ändring synes böra vidtagas i arbetstidslagen för detaljhandeln, torde det vara mindre lämpligt att utfärda en helt ny lag. I stället synes tidsbegränsningen i fråga om giltigheten för den gällande lagen böra undanröjas och lagen på så sätt göras definitiv. I samband härmed bör även den mot arbetstidslagen för detaljhandeln korresponderande ändringen av 1 § andra stycket j) allmänna arbetstidslagen, vilken ändring i likhet med förstnämnda lag endast gäller för tiden intill utgången av år 1945, slutgiltigt genomföras.»

Vid den slutgiltiga utformningen av lagförslagen ha iakttagits vissa av *lagrådet* gjorda formella erinringar.

Enligt 2 § arbetstidslagen för detaljhandeln äger vad i lagen stadgas icke tillämpning å arbetstagare, som är anställd å apotek som farmaceut.

Beträffande detta undantag anförde arbetstidsutredningen angående affärs- och kontorsanställda i det betänkande (SOU 1937:55), som låg till grund för 1939 års lag, att lagen vore avsedd att i och för sig äga tillämpning även å apotek. De sakkunniga yttrade vidare:

Efter konferens med företrädare för Sveriges apotekareförbund och Sveriges farmaceutförbund — och sedan därvid icke påyrkats en lösning i annan riktning — hava de sakkunniga stannat vid att föreslå undantag för de vid apoteken tjänstgörande farmaceuterna, såväl farmacie kandidater som fullt utbildade apotekare. Vid elevtjänstgöring före avlagd examen bör däremot här ifrågavarande personal icke i och för sig vara undantagen från lagen. För farmaceuterna gäller kollektivavtal, enligt vilket den ordinarie arbetstiden är 42—48 timmar per vecka, och vid övertid skall betalas särskild ersättning. Men dessutom äro farmaceuterna skyldiga att fullgöra s. k. nattjänst. Skyldighet att finnas tillgänglig å apoteket nattetid går i tur mellan farmaceuterna enligt särskilt schema. Särskilt vid apotek med mindre antal farmaceuter återkommer därför sådan tjänstgöring för var och en ganska ofta. Sammanlagt representerar denna nattjänst i regel ett betydligt timantal per år, och om man skulle betrakta deras tjänst som övertid i lagens mening, bleve den vanliga övertidsramen icke tillräcklig med nuvarande organisation. Antingen bleve då avsevärd personalökning erforderlig, vilket enligt uppgift för närvarande vore svårt att ordna, eller också finge dispensvägen en särskild reglering givas för farmaceuternas arbetstid. Härtill kommer, att det faktiska arbete, som kan vara att utföra under natten, kan vara synnerligen varierande och ibland är ganska obetydligt. Det synes då knappast rättvist att helt likställa tid under nattjänstgöring med vanlig övertid.

Att i lagen giva specialföreskrifter för detta fall synes icke heller lämpligt, och de sakkunniga hava därför funnit bäst att helt undantaga apotekens farmaceuter från lagens tillämpningsområde. Man har därvid även tagit i betraktande, att parterna redan ordnat arbetstidsförhållandena genom kollektivavtal och att man på detta sätt lättare än lagstiftningsvägen torde kunna komma till rätta med de säregna förhållandena.

Förslag till arbetstidslag för detaljhandeln förelades 1939 års riksdag genom propositionen nr 96. Föredragande departementschefen uttalade däri, att de sakkunniga syntes hava förebragt goda skäl för ifrågavarande undantag.

Frågan om farmaceuternas ställning berördes i två i anledning av propositionen väckta motioner.

I utlåtande, nr 31, i anledning av propositionen anförde andra lagutskottet i det avseende varom nu är fråga:

Under 2 § c) har upptagits undantag för dem, som äro anställda å apotek såsom farmaceuter. Även dessa arbetstagare synas med visst fog kunna framställa krav på att inbegripas under en arbetstidsreglering i lag. Särskilt beaktande förtjänar härvidlag den i många fall ofta återkommande nattjänst-

göringen, som emellertid icke utan vidare torde kunna likställas med effektiv arbetstid. I detta sammanhang bör avseende fästas även vid allmänhetens berättigade krav på säkerhet i expeditionen. Med hänsyn till rådande brist på farmaceutiskt utbildad personal torde dock en reglering av arbetstiden på förevarande område åtminstone för närvarande möta vissa svårigheter. Utskottet erinrar om att innevarande års riksdag i syfte att minska den brist på sådan personal, som under nuvarande förhållanden föreligger, anslagit medel till bestridande av kostnaderna för en extra kurs för farmacie kandidatexamen. Vissa betydelsefulla spörsmål, som i förevarande sammanhang tilldraga sig uppmärksamhet, falla sålunda utom ramen för en arbetstidslagstiftning. I betraktande av vad nu anförts synes ytterligare någon tids erfarenhet av utvecklingen på förevarande område böra avvaktas. Om så skulle visa sig erforderligt, torde frågan om en laglig reglering av farmaceuternas arbetstid kunna tagas under närmare omprövning vid utgången av giltighetstiden för den nu föreslagna lagen.

Förevarande spörsmål synes icke hava berörts i samband med tillkomsten av 1942 års lag.

I den till utskottet inkomna, förut nämnda skrivelsen från centralstyrelsen för Sveriges farmaceutförbund har anförts:

Efter tillkomsten av arbetstidslagen för detaljhandeln har Sveriges farmaceutförbund vid tvenne tillfällen avtalsvägen sökt att åstadkomma förbättring av farmaceuternas betungande nattjänst, som, trots att den omfattar tretton timmar per dygn, icke inräknas i arbetstiden. I intet fall ledde aktionen till önskat resultat, utan än i dag kvarstår skyldigheten för den anställde farmaceuten att utom ordinarie arbetstid fullgöra en betungande nattjänst. Denna form av övertidsarbete är desto mera pressande såväl i fysiskt som psykiskt hänseende, enär den fullgöres nattetid och förhindrar tillfälle till normal avkoppling och vila.

Vådan av en allt för långt utsträckt arbetstid har från medicinskt håll nyligen framhållits, varvid samtidigt påpekats, att arbetsresultatet därav blir starkt lidande, något som kan bli ödesdigert då det gäller apotekaryrkets utövare.

Med kännedom om sjukvårdens nutida organisation kan man ifrågasätta huruvida omsorgen om folkhälsan fordrar att apoteken i samma utsträckning som hittills böra hållas tillgängliga dygnet runt. De erfarenheter man på senare tid vunnit från sådana orter där apotek medgivits rätt att hålla stängt över veckohelgen tyder på, att denna rätt i ett mycket stort antal fall skulle kunna utvidgas att omfatta även andra apotek än här berörda, varjämte öppethållandet ofta skulle kunna begränsas till att omfatta vanlig affärstid.

Med hänsyn till de olikartade förhållanden, som äro rådande på olika orter i vårt land, torde en generell regel vara svår att uppställa. Förslagsvis torde därför böra ankomma på medicinalstyrelsen att söka förverkliga de här framförda önskemålen genom att fastställa vilka apotek som nödvändigtvis måste hållas tillgängliga nattetid.

Åberopande vad ovan anförts anholder centralstyrelsen för Sveriges farmaceutförbund vördsamt, att andra lagutskottet i sitt uttalande till riksdagen även måtte taga hänsyn till farmaceuternas berättigade krav att i möjligaste mån komma i åtnjutande av de förmåner, som en tidsenlig lagstiftning berett andra grupper av anställda.

Utskottet. Utskottet har ej funnit anledning till erinran mot att arbetstidslagen för detaljhandeln erhåller definitiv karaktär och att i samband därmed genomföres den i propositionen föreslagna ändringen i lagen.

Genom den av centralstyrelsen för Sveriges farmaceutförbund gjorda framställningen torde ej ha åsyftats någon omedelbar ändring av arbetstidslagen för detaljhandeln. Med hänsyn härtill finner utskottet, som förutsätter att Kungl. Maj:t ägnar uppmärksamhet åt hithörande frågor, ej anledning att närmare ingå på de i framställningen gjorda förslagen.

Under hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition.

Stockholm den 17 maj 1945.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit
från första kammaren: herrar *Norman, Holmbäck, Linder*, Wistrand, Forslund*, Björkman*, Hage** och *Hallagård*;

från andra kammaren: fröken *Andersson**, herrar *Ryberg, Nilson* i Eskilstuna, *Cruse**, fru *Johansson*, herrar *Andersson* i Eskilstuna, *Lundberg* i Uppsala* och *Andersson* i Alfredshem.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.
